

СТАРОБЪЛГАРСКИЯТ ПРЕВОД НА СЛОВАТА НА СВ. СИМЕОН НОВИ БОГОСЛОВ

THE OLD-BULGARIAN TRANSLATION OF THE ORATIONS BY ST SYMEON THE NEW THEOLOGIAN

During the first half of the 14th century, the translation of the orations by St. Symeon the New Theologian began in the Bulgarian Hesychastic centers in Mount Athos and Tarnovo. The present paper traces the circulation of the translated texts in Southeastern Europe until the end of the 18th century.

Keywords: Hesychasm, Symeon the New Theologian, Old Bulgarian translations, Mount Athos, Tarnovo.

Първоучителят на византийско-българския исихазъм от XIV в. преп. Григорий Синаит († 27 ноември 1346) съставя препоръчителен списък от аскетически книги на свети отци „за безмълвието и молитвата”. Поименно са изредени Йоан Лествичник, Исаак Сирий, Максим Изповедник, Симеон Нови Богослов (948-1022 г.) и неговият ученик Никита Ститат (1005–1090 г.), Исихий Йерусалимски, Филотей Синаит¹. Преводачите от исихастките средища в Света гора Атонска, Парория, Килифарево и Търново се захващат усърдно да претворят на старобългарски литературен език набора от книги. Два сборника от сбирката на Ал. Ф. Гилфердинг, изготвени през 1360–1375 г.², ни дават възможност да видим с кои Симеонови слова / *ѡт поученїа книгѣ книжовниците са предпочели да започнат:*

І.РНБ, Гилф. 35:

1. Л.45б: *Ѳт поученїа книгѣ прїбнаго ѡца нашего Симеона Новаго/о/ Бгослова. ꙗгоумена бывшаго, монастырѣк и шрады стго Маманта. о начло жительстви зѣло полезно и спсїтелно. пѣвно елма мира и иже въ мирѣ ѡтрекших с. и къ иночьскомѣ притекшї житїюу. и оучителныхъ новоначаны/мъ/. кѣрѣшно /рѣшительно же/ съврѣшенѣишаго. влѣви ѡче. Начало: Братїе и ѡци. въсѣкѣ³, иже елма мира и таже въ мирѣ въсѣкѣ⁴ ѡтрекше с⁴...*

2. Л.49б: *Тогожде Симеона Бгослова. ѡ молитвѣк. Начало: Вѣхѡ ѡвѣрте дїаволѣ съ вѣсы ...*

3. Л.51а-54б: *Тогожде Симеона ѡ молитвѣк⁵. Начало: Три сѣтѣ вънїманїа и мѣтвы ѡбразы ... Долу се чете: знаи. Вътрешните подглави са обозначени: ѡ вторѣмѣ вънїмани. тогождо вгослова (л. 51б); ѡ вторѣмѣ вънїмани; ѡ третїемѣ вънїмани (л. 52а); начло же третїе мѣтвы. тогождо (л. 52а);*

4. Л. 96а: *Симеона Новаго Богослова, Главизный-: Долу, в края на страницата е сложено същото заглавие и е добавен броят на главите (дѣ), всьщност – 12. Буквената номерация е на страничните полета. Начало: Многое и безврѣменно съкроушенїе сѣца, помрачаеѣтъ и помжшаеѣтъ мыслѣ. и ѣтж оубо мѣтвѣж и оуниленїе ѡт дш погоруѣветѣ. волѣзнь же сѣчнж творитѣ ...*

II. РНБ, Гилф. 47: Л.69б-70а: *Симеѡна Новаго Бѣослова, велики полезно. Начало: Не илции вѣстевни дхъ. въ мысли свѣщныи въразомъ сѣащъ въ срѣци...* Завършек на извлечението: *срѣтен дшѣвныхъ извавлше с. въ тѣмъ ѡтженѣт с и ѡгнь негасимыи*⁶.

От л. 399б-415б са разположени словата от Гилф. 35: 1: о начало жителъствѣи зѣло полезно и спѣно; 2: Стѣо Симѡна Новаго Бѣослова. о мѣтвѣ; 3: Тогождѣ о мѣтвѣ⁷.

Постепенно се оформя антология от около 30 слова и химни, която започва с поучението о начало жителъствѣи⁸. Така е в ръкопис от XV в., принадлежал на Дерманския манастир и на манастира „Св. Троица” във Вилнюс⁹:

1. Поставеното първо слово е без начало (л.1а: ... вѣтвеннаа развѣкнѣи и восходѣтъ оумъ ...), възстановяваме по РГБ.180, л. 76а: Тогождѣ стѣо¹⁰ Симѡна Новаго Бѣослова¹¹. ѡ начало жителъствѣи зѣло полезно и спѣно. пѣбно елма мира и иже въ мирѣ ѡтрекши с. и къ иночьскои житѣю притекшихъ. и ѡчително новоначании. рѣшително же и съвершенѣиши : Слово бѣ. *Начало:* Братѣи и ѡци. вскъ чѣкъ елма мира и гаже въ мирѣ и всѣхъ ѡтрекы с и понеже зѣо житѣа сего и тризница мнихомъ притекъ... Въпреки някои промени: елма мира вм.: иже елма мира, текстът сигурно възхожда към облика на Гилф.47. В този смисъл Гилф.35 е „предходен”, подготвителен вариант. Тази функция изглежда ръкописът изпълнява и спрямо антологията „Маргарит” – Гилф. 35 в началото си включва три Златоустови поучения от превода на исихаста Дионисий Дивни, близък ученик на преп. Теодосий Търновски¹².

2. Л.8б-9а: Слово, бѣ. прѣкнаго ѡтца ншго Сим/е/ѡна Новаго Бѣослова. игоумена бѣвша и презвитера. ѡбители стѣо Маманта. ѡ еже како подобаетъ пребывати инокъ. и како подобаетъ слоужити по Бѣѣ братѣамъ. и ѡ иже съ неверженѣиамъ пребывающихъ въ вратиахъ :÷ // *Начало:* Братие и ѡци, хощѣ пакѣ воспомноути ваиъ мало гаже на пол'зѣ. всегда житѣи вѣстевнѣи ѡцъ нашии проходѣи. и слово оубо тѣ прочитаемъ, дѣло же нѣ единѣ прѣстѣо касѣ с. и оуподобихъ¹³ с иже тоудѣю пшеницѣ мѣрѣющемоу, и гладомъ оумирающомъ. ѡци же нши не творѣхъ сице. но егда прочитахъ житѣи древнии старецѣ. тѣшахъ с исполнити тѣ и дѣло...¹³.

3. Л.29б: Тогождѣ, ѡ дѣлании дхѡвнѣи и что въ дѣланиѣ древнихъ стѣи. и како сѣе исправити възможѣ, да и мы причастници такоже и они Прѣтаго вѣдѣ Дхѣ. Слово .г. е. *Начало:* Братѣи и ѡци. елма оубо великии нѣции мнше себе. помышли. такоже не полезно естъ, сравнюще себе. сирѣ въ дѣлании и разоумѣ и съвершенѣи/и. древнии и вѣдносныи ѡтцѣамъ нашии. и самои дхѣ ѡт Него же // подвижници вхоу уни. съставляюще себе слово токмо. и кромѣ дѣла. дхѣ прѣльщени бѣвше мнѣнѣи ...

4. Л.43а: (Ѣ) съвершеннѣи любви. и что естъ то дѣиство. и како аще не со потщаниемъ, ѡтсѣдоу оубе Стѣо Дхѣ ѡвѣщници боудѣ. ни же вѣрни, ни же хрѣтиане можѣ быти, понеже /= но ниже/ снѣе и чада Бжѣи наречѣи с. Слово д̄. *Начало:* Братѣи и ѡци, иже доврѣдѣтѣль лѣстнѣи проход, прѣльщению многи и погивели ...

5. Л.50б: (Ѣ) еже вѣгати гоубителнѣи и тлетворнѣи чѣкъ. и словесѣ ихъ ѡтѣрати с, и ко дѣланию прѣвомоу, въззѣстатати. и ѡ еже достонѣи сматрѣти. аще гаже ѡт вѣжнѣства, Хѣ вѣи в свѣтѣ имамы. и ѡ слезѣ и ѡ оумилѣни. Слѣ .ѣ. е. *Начало:* Братѣи и ѡци, вскъ иже вѣрѣсти хощѣ Бѣа, да ѡтврѣжет с себе и сво да не пощадѣ дша ...

6. Л.78а-б: Того ѡ покаанѣи, и ѡ оумилѣни. и ѡт кнѣхъ си дѣлъ стжати мощно, и тако кромѣ слезъ, невозможнѣи // въ чѣтоу и вѣстрастие внити комоу. *Начало:* Понеже оубо

щци и братїе, ст҃го щца нашего Симеона Ст҃сдїйскаго¹⁴ в҃годуховенна высочаиши єго д҃банӣ прочитают с списани тазке шн҃ъ во многи ползѣ, изложи Бж҃твенны̄ подвижеиѣ Дх҃ом҃ъ. со иными єго исправлеными ...

7. Л.103а: Бж҃твенныхъ ꙗ҃кѣи желанїе. иже во ст҃хъ штца нш҃го Симеона Новаго Богослова. игоумена и презвѣтера бывша. швѣтели ст҃го Маманта, зирокеркѣскаго. Слово .з. *Начало*: Прїиди свѣте истїнны̄, прїиди вѣчны̄ животе. прїиди съкровенное таин҃ство. прїиди недомыслимо съкровище. прїиди неизг҃ланна вещи ...

Както всичко, написано от св. Симеон, и в този химн всяка дума е благодатно съпреживяна. В покаянна дълбочина се провижда онаследеното от човечите състояние на древния Адам и жена му – предпочита се скриването /мы ꙗ҃но крыем с/ от Бога (Бит. 3:8), Който нїкогда во съкрываеши шт кого: Бл҃годарю Т тако свѣ невѣрїи мнѣ єси. и сл҃нце незаходїмое. гдѣ скрыти с не имы. исполнии Сво славы всеческа. нїкогда во съкрываеши шт кого. но мы ꙗ҃но крыем с шт Тебе, прїити к Тебѣ ни хотще... (л. 104б).

8. Л.105б: Что инокъ, и что д҃бланїе. и на каковоу высоту, сѣ вж҃ствены̄ шцѣ в҃видѣнї възиде. Слово .и. *Начало*: Инокъ, иже аще кто ч/и/тѣ є мира. и ꙗ҃но вездѣ Бг҃с единомоу. зр, зрѣт с, і люб любвиѣ єсть. и вываѣ свѣтъ. просвѣщаѣ неизрѣнно ...

9. Л.106а: Оучительство ко инокоу. штрекшии с ннѣ мира. и тазке в мире. и ш еже каковоу кто дл҃женъ є вѣроу, ко своемуу имѣти штѣс. Слово .ѡ. *Начало*: Сстави миръ до конца. и тазке во мїрѣ. единъ воспрїимї бл҃женны̄ плѣ. плачи с єдїнкѣ иже злѣ тобою съд҃баны̄...

10. Л.108б: Ялфавитъ, повелѣвающї, и наставляющїи. на съвр҃шенное жителство възтеши. иже ннѣ мира штвергоша с. Слово .ї. *Начало*: Начало сътворивъ Х҃а, і теплїю вѣрѣ, сице изыди из мира ...

11. Л.110а: Четверостишнаа єго же ко Бг҃с явлющаа желаниа. Слово .аї. *Начало*: Како и шгнѣ єси истека и водѣ шрошаєши, <...> како в҃ги твориши чл҃ки, <...> како соединєши с чл҃коу. како сны Бж҃и сътвориши, <...> и дажѣ трѣпѣнїе своимъ равномъ да не покрьѣ тѣхѣ скорь.

12. Л.110б: Мл҃тва тогѣ, тазке ко Бг҃с, и тазке ко Бг҃с съчетава̄ с. и слава Бж҃їю зр в севѣ д҃нствєющѣ. оудѣветъ с. Слово .вї. *Начало*: Како Тебе вноуѣр менє соущѣ поклоню с. како же далѣ Т зрю. како Т во совѣ разш҃мѣю. на нѣси же зр Т ...

13. Л.111б-112а: Повеление во покаание. и ка/ко вол плѣска. воли дх҃не съединї с, коговидна чл҃вка съдеваетъ. Слово .гї. *Начало*: Плачоу и миль с д҃кю, єгда свѣтъ ми восиаетъ, и виждѣ шцетѣ мою. и разш҃мѣю еже гдѣ єсмѣ ...

14. Л.111б-112а: Бл҃годаренїе къ Бг҃ж вѣмѣсто дара. ємоу же шт Нєго сподоби с и тако страшнo. и аг҃ломъ сценничества и игоуменѣства достоинствѣш. Слово .дї. *Начало*: Язѣ аще и хошоу Вл҃ко глаголати не могу ...

15. Л.119б: (Ѧ) мысленнемъ шткровенїи д҃нственнаго вж҃твеннаго свѣта. и д҃бланїи оумнѣ же, и вожественѣ. добродѣтелнаго живота. Слово .єї. *Начало*: Сставьте ма во келїи, єдинаго заключенна, оставите ма съ Бг҃о єдины̄, чл҃колюбцемъ. штстѣпите, оудалите са, оставите ма єдиногo. оумрѣти пред' Бг҃омъ съзавши ма. да нїктоже во двери толцаетъ, да нїктоже гла испoуститъ. да нїктоже посетитъ ма шт срѣникъ и друговѣ. да никтоже ми мысль штвлєкъ штторгнѣ.// видѣнїа добраго и краснаго Вл҃ки. да никтоже ми снѣдъ дастъ. нї питиє принесєтѣ/...¹⁵

16. Л.125а: Бл̃годареніе ѿ изг'наніи и скорбѣ. ихъже претерпѣвъ еже ѿ немѣ гоненіи. Слово .зѣ. *Начало:* Бл̃годарю Т Г* и, бл̃годарю Т едине, ср̃цевидьче цр̃ю. правѣне всецр̃е. бл̃го- дарю Т без'нѣане всесилне Слове. съшеды на земли и въплощъ с, Бжѣ мои...

17. Л.127а: Мшлба и моленіе тогѣ ко Бг̃ѣ помощи ѣ ради. Слово .зѣ. *Начало:* Бл̃ко Х ѣ, Бл̃ко д̃ше сп̃сителью, Бл̃ко Бжѣ всѣхъ видимы и невѣдимы тако Творѣ ...

18. Л.127а: Ико лочше ѣ, еже наставати с. неже ли не покарающага с, наставати. нѣкии во ѣт̃ привытокъ еже ины т'шати с сп̃ти. себѣ ради шны прѣстатѣства погшвити. Слово .лѣ. *Начало:* Ръци Хѣ равѣу своемоу, ръци свѣте мира. ръци разъме всѣхъ ...

19. Л.134б: Исповѣдание мл̃твѣ соедѣнено. и ѿ съчетаніи Дх̃а Ст̃го. и ѿ вестрастїи. Слово .фѣ. *Начало:* Оудали с чаломв'че, водворѣ с во поустын. и скрѣ с шт Тебе сл̃акаго ми Бл̃ки.во ноши въ жити печалѣ ... //

20. Л.135б-136а: Ё мысленамъ рани. свѣтлаго в̃бвѣдѣни. и ѿ еже во нѣ дровѣ живот- нѣ. Слово .кѣ. *Начало:* Бл̃венъ еси Ги̃, бл̃венъ еси едине, бл̃венъ еси бл̃гооутрѣне. пребл̃госло- вен'не. даровавъ во ср̃ци моеамъ свѣтъ заповедѣ Твоихъ ...

21. Л.138а-б: Мѣ, ко Бг̃ѣ ѿ въши на немѣ бл̃годѣтелствїи же кшпо и бл̃годарныхъ. // Слово .ка. *Начало:* Г* и дажъ ми съмыслъ. Ги̃ дажъ ми разъмъ, Ги̃ наоучи мене творити заповѣди тво. аще и согрешѣ тако чл̃къ ...

22. Л.139б: Икоже Бл̃ ѿт все д̃ша возделѣвъшы. ненавиждѣтъ мира. Слово .кѣ. *Нача- ло:* Свѣнію держимъ ѣмъ. истиннѣ зрю. таже ничто естѣ, развѣе надежда извѣстна ...

23. Л.139б: Ст̃ главици ст̃го Семіона Новаго. Бл̃гослова Слово .кѣ. *Начало:* Ище хоцешы штрещїи мира. иѣсколѣ житїю наоучит с. да не неискъснѣ ниже страстнѣ оучителю себе вдаси. да не вѣксто иѣльскаго д̃явѣскомѣ наоучиши с ...

В подборката, представена в РГБ.180, този текст е поместен подир следващите две заглавия.

24. Л.143а: Тогѣ ст̃го Свмишна. Нова. Бл̃гослова. ѿ мл̃твѣ. Слово .ка. *Начало:* Вл̃- хѣ ѿврѣте дѣволъ со вѣсы, штнелиже шт ра и Бл̃ штгнана за преслшаніе содела чл̃ка. и словесное вскѣ чл̃ка поколебати. и в' ноши и во д̃ни мыслен'но. <...> Иже оучител и вожа своѣ тако Бл̃ зри. сшпротивѣ гл̃ати не можетъ ... <...> Оунынїе смртѣ д̃ши и оума естѣ (л. 140а и 141б). Част от словото е въпрос и отговор за същината на вниманїе-то

25. Л.143а: Тогѣ ст̃го Свмишна. ѿ мл̃твѣ. Слово .кѣ. *Начало:* Три соутѣ въниманї и мл̃твы шбрази. или же д̃ша возводит с. илї низводѣ с, возводѣ с оуко во свое врем сї приемши. низводѣ же с безвременно. и несмысленно. си дрѣжаци. въниманїе и мл̃тва свзоуѣт с. такѣ д̃шѣ съ т'клѣ ... В червенослов са вътрешните подглави, л. 148б, 149б, л.150а – *За първото внимание, За второто внимание на същия богослов. Слово 26, За третото внимание. Слово 27, Начало на третата молитва.*¹⁶ Слово 28.

Чрез примера на св. Йоан Лествичник се настоява за постепенност на духовния възход по стълбата на добродетелите, отдолу нагоре: шт зема востати къ нбсн вознести с (л. 154а).

26/29. Л. 157а: Ст̃го Свмишна Бл̃гослѣца. Слово .кѣ. *Начало:* Иже возненавидѣти, хо- щѣ мирѣ, любовѣ шт глѣбини д̃шевыи имѣти дл̃жженъ ѣт̃ ко Бг̃ѣ. и память смртнѣю выноу ...

27/30. Л. 159б-163б: Ст̃го Свмишна Нова Бл̃гослѣца главици. Слово .лѣ. *Начало:* Много и безвременно съкршненїе помрачаѣ и полшцаѣ мысль. и чтѣю оуко мл̃твѣ и оумиленїе

ѡт дѣша погѣблѣ ... Главизните са общо 12. *Край: вѣ. Пржедѣ съмѣрти съмерть. и пржедѣ вѣскресени телесемѣ. дѣшамѣ вѣскресени бываетѣ. дѣломѣ силою. искѣсомѣ и истин'ною. мѣртвеномоу во мѣдрованию. ѡт безѣсмѣртнѣ оумѣ, погѣблемѣ. и мѣртвѣости и жизнию / ѡтгонѣмѣ*¹⁷. Долу с по-нов почерк: *СѢ ХѢ Исусѣмѣ Гѣди нашѣ, Сѣмѣ же слава вѣ вѣки вѣкѣ, аминѣ. + Конѣ Симеонѣ Богословѣ.*

Върху вътрешната страница на корицата са оставени читателски бележки, които пресъздават борбата за православно духовно наследство между православни, наричани „схизматове“, и униати при налагането на римо-католическа уния във Великото княжество Литовско, особено след обединяването му с Кралство Полша и Брестката уния от 1596 г.¹⁸ Полемическите приписки са отбелязани от Ф. Добрянски: „Одною рукою, очевидно православною, написано: „Сія книга есть изъ блаженнаго отца нашего Симеона греческаго, а не латинскаго“. Внизу другою рукою: „Бредиш блазне, бо первой за отцовъ сѣихъ церковь греческая и римская за одно вѣрили и за одно были поистинѣ“. Опять другою рукою: „Не такъ, яко теперешніи проклятые схизматове“¹⁹. Суровият гонител на православието Йоасафат Кунцевич, униатски епископ Полоцки, е притежавал книга, където са преписани 24 и 25 слово на св. Симеон Нови Богослов (номерацията е по БЛАН.72), а също и „Устава на скитското подвижничество“ с изповедание на православната вяра от св. Нил Сорски²⁰.

С широката си „география“ на разпространение старобългарският превод на слова и химни от св. Симеон Нови Богослов потвърждава славяноцентричния характер на Атонската и Търновската исихастка школа – нейните автори и преводачи имат изключителни заслуги за духовното развитие на народите от Югоизточна Европа със славяноезично православно богослужение. В навечерието на Новото време при своята редакторска, преводаческа и издателска дейност върху Симеоновите беседи и химни преп. Паисий Величковски (1722–1794 г.) се опира на търновското книжовно наследство²¹.

ПРИЛОЖЕНИЕ

ПРЕПОДОБНИ СИМЕОН НОВИ БОГОСЛОВ

Слово ѿ дѣланіи доуховнемъ

Библиотека на Литовската академия на науките (БЛАН) – Вилнюс, F 19, № 72, Слова на Симеон Нови Богослов, XV в., л. 296-43а.

Тогожь /прѣвнаго ѡтца ншго Сим/ѣ/ѡна. новаго бгослова/, ѿ дѣланіи дхѡвнѣ и что бѣ дѣланіе дрѣвнихъ стѣ. і како сїе исправити възможѣ, да и мы причастници, іакоже и ѡни Прѣтаго бгдѣ дхѡ. Слово .г. ѣ

Брѣа и ѡтцы. елма оубо великѣи нѣщїи мнаше себе. помышляю. іакоже не полезно естъ, сравняюще себе сирѣ въ дѣланіи и разоумѣ и съврѣшен/ї/и. дрѣвнимъ и бгѡноснымъ ѡтцемъ нашимъ. и самомѡ дхѡ ѡт Него же// подвижеми бахоу ѡни. съставляюще себе слово токмо. и кроме дѣла. дхѡ прельшени бывше мнѣнїа. вѣмени въ мале сїце нѣкако в' простотѣ, и высотѣ слова к нї рещи іако по единомуу. рекшаго [рѡ бѡ. и ты обращѣ са ѡтверди братїю твою (Лук.22:32). и ради]22 ѡбщюю любове, юже заповедаѣ са имѣти, ко ближнемоу. начнѣм' же ѡтсюдѡ глѣти ѿ здравїи ѿ млїити любовѣ вашѡ, вѣсхоци оубо брате слышати, что творахѡ ѡтци наши, въ своихъ келїахъ сѣдаши. прочти житїа ихъ. и навѣкини прѣвие ѡбаче. телесное делание. еже ѡци дѣлаахоу. ибо житїа списавше стѣхъ деланїа ихъ изъавиша телеснаа. нестажанїе, постѣ. воздержанїе. терпение, и по радѡ прѡчаа. да не вса изчитающе въ дѡготовоу прострѣ слово. дхѡвноѣ ихъ деланїе, мало нѣчто и во зерцале ради таковои изъавиша. да иже трѡды ѡныхъ и вѣроу показоюще, дѣлаи своимъ. и дхѡвныхъ дарованїи, тѣхъ разоумомъ и причастїемъ съпричастници боудѣ, тѣмъ/ъ/. смѣхотворци же. ниже слышати ѿ сї сподобляют са. елма оубо во толицѣ скорѣбнѣ ровѣ оустанихѡ са. іако и крѡмѣ дѣл ихъ же ѡни дѣлахоу, в равноу ѡнымъ бѡгдѣти и нѡ ѡблещи са. принеси іаже ѿ ѡны ѡбнажимъ. и ѡт свї тельствованыхъ вѣшѣ извещенїе приемши. По//тшїи са ѡбаче, во слѣдѣ ѡны шествовати, аще и не можѣ постигнути ихъ. свыше же слово наченше. по малоу даже и до на снїти прїдохомъ. что оубо великѣи ѡнтонїе во гробѣ дѣлааше. еда никакоже дхѡвноѣ деланїе всако вѣдааше. не іакѡ мртѡва ли себе во гробѣ затвори, и ничтоже ѡт иже въ мирѡ наводимы. ниже печаль имѣа коюу различнѡ в' собѣ. еда не вѣ бѣ мртѡвѣ ѡт мира, и лежа во гробѣ. иже ѡживити и воставити, могоущаго бгѡ возыскаа. еда хлѣбѡ токмо недоволенѣ баше и водою. не многа ли ѡт бѣсовѣ поїать злаа. не оумерѣ ли лежаше ѡт лютаго биенїа. еда не во црѣковѣ, іако//мртѡвоу принесеноу бывшѡ емѡ. и едѡ пришѣшоу в'ъ/ са, паки само оустремїтелнѣ ко сопротивѡрцѣм ѡтїде. аще бо не бы ко ѡны възвратїа са, но пребылъ въ мирѣ. и аще не бы до конца пождалъ. во смртѣ предавъ себе оусрѣдїемъ и произволенїемъ. не бы многожелателнѣ видѣнїи вѡлѣи своего сподобїа' са. не бы слѡкаго ѡного глѣа слышалъ. но возыска в'се дшѣнѣ. тлѣца нелѣност'но прѣтрѣпѣ до конца, и прїать по достоанїю мѡдѡ. оумрѣ во іакоже рѣ са произволенїемъ ѿ хѣ. лежаше іако мртѡвѣ, дондеже прїде жївотвора мртѡвыа, и възвѣже его ѡт ада тмы глѡ дшѣвныа, и възведе его во чюднѣ свѣтѣ лица своего. тѣмъ же зрѣа и скорѣбнѣ всѣ измѣн' са и радостнѣ//глѣше. Гї где бысть даже до ннѣ, еже оубо рещи бысть, не вѣдашаго всако ѣ" еже гдѣ бѣ. а еже рещи даже до ннѣ. бгѡвїдѣнїе и чїовѣство, и разоу' вѡлѣнаго прїшест'вїа іавлаеть. аще оубо сїце ѡтрещи са мы не произвоїи. и прѣтрѣпѣти подѡвнѣ ѡному не вохощемъ. како бгѡ во стѣмъ/ъ/ дѣтѣ іакѡ ѡнѣ видѣти сподобїм са. тїсполнїтї радостї. никакоже. но оубо и ѿ инѡ искоуспѣше словомъ воспоманѣ. Что же великѣи

Ирсение съдела от самого нааа отрѣниа его. еда црѣскаа не остави и самыа црѣа. брачин/ноносныа же рабы, и вса бгѣтства своа. и единъ яко нищъ и оубогъ въ монастыри пребываше. и яко кто прѣвие баше потѣца са оукрѣти са бѣгаа // славы члч киа и хвалы. да от бгѣ прославит са. что оубо еда в сѣ единѣхъ пребывати доволенъ бысть. не бодѣ то. но что. ни же яко послѣнѣиши съ послѣними оучинити себе въсхотѣ. но яко ѡа въмени себе. метнѣ тѣ оубо емоу от игоумена хлѣбоу и пашоу на землю, то и четверонѣ не роукою. [Встрани: зри смиреніе] но оусты якоже песъ воземъ хлѣбъ, сице того снѣде. во келии же сѣда, не точию дѣлааше. но и множае оудаленѣ (=оумаленѣ) быти роуководѣниа его. елико во своа емоу потребу довлѣти. водоу же пиаше смердашоу во еже жити точию. сего ради и дѣлаа и млѣ са, стоаше даже до за оутра. и во оубѣствѣ и хѣдоу до конца // трѣпѣ. Что ради, за еже пострадати и томуу въ всѣ и видѣти. іаже великѣ интѣоніе пострадавъ видѣти сподоби са. како оубо ненаписано бысть, и ѡ се іако видѣ гдѣа. еда оубо во трѣды то и себе въдасть, видѣти не сподоби са. ни, но и то сице видѣти бгѣа сподоби са. аще и не писатель сие сице ѡбъяви явленнѣ. и хотѣ се оувѣдати извѣстнѣ. іаже от оноу само глѣо стѣго Ирсениа изложены главизны прошедѣ. и оувѣсть от нѣ, іако и то бгѣвидецъ естъ въ истинноу. иже оубо сѣ дѣланиемъ оуподобит са и троудѣ. тѣ же во истинноу сподобит са блгодатѣ. а иже не хощеть смиренію сѣхъ и послушанию поревновати. что и глѣть вещь невозможнѣ // и боуфимиа же, и савоу, и иже по радоу стѣи, деланіа іаже паче члѣа, кто исповѣсть. или оубо прѣвие блѣтъ приати, дхѣа, или пѣ сѣ приати, ѡбаче кроме болезнѣ и трѣдовъ многѣ потовъ. нѣжа же и тѣсноты и скорби. нікто же возможе въ очищеніе прѣти дшѣвное. ниже свѣтъ прѣтаго дхѣа видѣ. ноужно бо еѣ црѣтво нѣное, и ноужници восхѣщають е. понеже и многими скорьбьми подаетъ нѣ во црѣтво нѣное внити. ибо црѣтвие нѣное, ѡбѣщаникъ естъ дхѣо стѣмоу. се во еѣ рѣнное. іако црѣтво нѣное, видѣти на естъ. тѣ же дхѣа стѣго в себѣ прѣати и имѣти потѣи са. да не оубо глѣють иже кромѣ соущѣ непрестанныа ноужа. и тѣсноты и скорби, и хѣдоу, іако // в себѣ имамы стѣго дхѣа. кромѣ во дѣлѣ и потовъ, и болѣзнѣ добродѣтелнѣихъ, мѣа сѣ не дасть ти са. тѣм же оубо не добрѣ имѣти мнат са іаже от многѣхъ сѣ глѣмаа. покажи рѣ дѣла, и въспрѣми мѣзы. азъ во вѣмъ члѣа, прежде даже троуды вложити. и прежде даже поноудити себе. правостію помысла. и дшѣвною простотою. въ бжѣтвеннаа писаніа въникнувшѣа. и въ малѣ днѣхъ и ношехъ. безтрѣднѣ іакоже рѣхъ бдѣвшѣа и млѣвшѣа са. и толико просиавша. от вышнѣа блѣти. іако внѣ мнѣти са емоу быти ѡбители, и мира всако. ноцѣ бо емоу іако днѣ съвѣршенъ бываше. но понеже безтрѣднѣ бгѣтство приати, въ скорѣ то прѣшвидѣ. тѣм же и небрегъ, все кѣпно // бгѣтство погоуби. и толикѣ елико, ниже поманоути всако то іако нѣкогда таковоюу славоу видѣ. како оубо иже ниже приати сподобльшѣ са когда. или видѣти славоу сию отчасти, глѣо имѣти тоу всю в себѣ. недооумѣю. но ѡ помраченіа. ѡ потимненіа. ѡ безоуміа и сдетнаго мнѣніа. где когда сѣ бысть, или от кѣи писаніи навѣкоша. въ истинноу ѡсдѣтиша са, въ помышленіихъ своѣ. и ѡмрачи са неразоумное ихъ срѣце. и пребыша въ египте, сѣрѣчь въ тѣмѣ стрѣте своихъ, и сласте. іако землю ѡбитоваоую въжелѣвшѣе. юже кроткѣиухъ очи и смиреннѣи и нищѣ, зрѣти сподобляют са. всакоу тѣснотѣ, и всакоу скорѣ и хѣдоу воспрѣмлюще. и от всеа и всаческиа плѣскѣа сласти и славы, и славленіа сѣлнѣ отбѣгающе. не точию же но и от всакого члѣа мала и велика отлоучающе са, бѣгаахоу от нѣ без ненависти. да на сию възвѣти сподобат са. прѣвие отсѣкше течение свое от пѣти настоащаго житіа. смираеми бо и іако лоукавіи непокрѣиви. множае трѣпѣти належахоу. не токмо же, но оубо и іако

враси, и престоупници заповеде Бжїихъ. ѡзлюбени и скорбаше ходати, желаюше навикноути что и еше подобаеть имъ съдѣлати, кое же применити са Влѣце Х^ѡ, ради сего оубо дароуеть имъ Гб̄ не точию разоумѣти что подобаеть имъ творити, но и крѣпоѣ даѣ имъ ѡт себе и т'рѣпѣнїе. во еже исполнити вса іаже подобаеть. самого ѡного видѣти ї истажати, иже надо всѣми и въ всѣ Бг̄а. и того вса іаже въ нб̄о возвести. и тамо жительство имѣти. или въ вертепѣ или въ горѣ пребывают, или посреди жительствоюще градовъ. и сице пр̄но въ радости и въ веселїи, и ѡбрадованїи неизгланнѣ работати емоу. Се оубо дѣлание ст̄ыи ест, се житие иже Дх̄ѡ вѡдимыи Бжїемъ. іаков же быс̄ ї иже в наше родѣ. ст̄ыи и блженнѣиши Симеонъ. воснавы подобнѣ слнц̄ѡ посреди соущїи ѡбители Студискїа. иже посреди мира нѣкогда сы, и іаже во мире вещи. и дрзги и ср̄онїки, не точию же, но и моудрования и печали. и//сласти житиескиа толикѡ ѡтвѣрже са, іако ниже памѣ имѣти всако тѣ, но и тѣ ѡт себе изгна далѣ. иже пребываа посреди множества инокъ, и блаженнѣи онъ тогда изрѣ глѣсѣ, должно еѣ глїо инокоу въ монастыри быти. іако сдш̄оу и не сдш̄д и не соущ̄д и не іавлающоу са, паче же ниже познаваемоу, егѡ протоковавъ глше. іако сдш̄д оубо тѣломъ, не сдш̄д Дх̄ѡ. не іавлающоу же са. развѣ едїны ради ст̄го Дх̄а ѡчищенїи ср̄цемъ, не познаваемъ же. за еже не имѣти, нискии же что. ѡ блаженнѣи глъ и хже р̄а еже паче чл̄ка, англское его житие. проповедоует са. имъ же стажа на нб̄сѣ житие. са себе ст̄ымъ Дх̄ѡ свидитѣствова. имъ же иже со Бг̄ѡ на трѡуды своа изъави. // не имѣти рѣ нискии же что, еже ни едїи же исправи. во истиноу рещи возможно ест. аще всакъ весь съединит са Бг̄ѡви. аще и что рѣтъ. себе льстїи. гл̄а бо не согрешити, слѣпъ ест. не вида. Бг̄а же имѣа, съгрѣшити не может. іако сѣма его в нѣ пребывает. іако рече Иѡанъ бг̄ословеснѣиши ап̄лѡ громъ. іако онъ иже Бг̄а всего имѣаше в себѣ, и живѣ гл̄аше. и оумеръ своєю его роукою написавъ, велицѣ възывае гл̄сомъ. Бг̄а прїтажи себѣ друга, и ѡт чл̄ка помощи не востребуеши. и паки Бг̄а стажи, и не потребуеши книгъ. и сие показа ѡт дѣлъ своихъ. книгоу ѡт своихъ трѡудовъ. п̄а же ѡт живоущаго в нѣ Дх̄а написаноу, оучению писанїи баше//непричастенъ. исповедоуем же и мы. свидитѣствѣюще ст̄омъ нш̄емоу ѡтц̄ѡ. и не съкрываемъ блгодѣiania вѣроующе ѡ ва^ѣ всею силою, іако никакѡ помыслити на^ѣ невѣрно что пишоуща іако, іакоже приемлетъ кто ѡт текоущиа воды. Сице ст̄ыи ѡцѣ нш̄ѣ ѡт исполненїа прїять Вл̄ки нашего Хл̄. і исполни са бл̄гти ѡт Дх̄а его. иже еѣ вода живаа, и іако паки ѡт вѣсприатїа паче мѣры и преливающаа са вѣд̄ы воземъ кто напиет са во сытость. сице и мы ѡт ѡца нш̄го ст̄го, преполненыа ї изливающаа са ѡт него бл̄гти. видѣхѡ^ѡ и приахѡ^ѡ и напихѡ^ѡ са. и лица своа ѡт неа измыхѡ^ѡ. и рдцѣ и нозѣ свои. таже и ѡ сїи всѣхъ себе измыхѡ^ѡ, и самою дш̄ѡ ѡт бесмртнѣиа ѡны воды ѡ та//инѣствоу странномоу, и чїономоу братїе. и не не вероуте сие. не бо мое точию слово, или на мнѣ токмо бысѣ. но слыши еѣлиста Иѡанна. что о водѣ сѣ рече, паче самого Сна и Слова живаго Бг̄а. ѡт негѡ Иѡанъ слова ѡбогати са. иже бо рѣ пиетъ ѡт воды сѣа чїоственнѣа. іавѣ іако вожажеть. а иже пиетъ ѡт воды іаже азъ дамъ емоу. не вожаждеть никогда же. но бѣдетъ в немъ источникъ воды текоущаа во живѡтъ вечныи. и толкоуа то еѣлиствъ рѣ, се же глше ѡ дсѣ иже хотѣхъ прїмати вѣроующе во нь. сею бо водою, іакоже скверна лѣка ст̄во ѡтмываеть са ѡт дш̄а, без неїа же, много поболѣвъ ничтоже пл̄здѣши. его р̄а и не могдше имы талантъ Вл̄ки //ншего съкрыти. и бываающаго в на^ѣ бж̄твеннаго дара не возвещати. іавленѣ исповедѣ мл̄ть Бжїю. іако исполнихѡ^ѡ са неисполненѣи недостѡни, іаже приахѡ^ѡ ѡт воды ради ѡца ншего ѡт Бг̄а. и насытихѡ^ѡ са ненасытнѣи во славоу именїею ст̄м̄ѡ. и по иже в на^ѣ силе іако послѣднїи и непотребнїи, прославихѡ^ѡ и ннѣ прославляемаго Бг̄а. прославльшаго ѡца ншего ст̄го. и ради ѡца

ншго смиренный недостоный насъ. да не оубо кто лжа мнить ма, и ш моё дши, и ш моё
 шти реть. лжесловець. и трънословець игоумё. вѣды бо есмъ, яко погдбвить Гб всеа
 глшоаа л'жоу. и се творити ма, Павелъ вж твёныи оучить. Балвнъ гла Бѣ и Сѣте Га ншго
 Ис Ха. сы ба вѣ во вѣки истиноу глшо и не л'жоу. вѣмъ// члѣка прежде лѣтъ .дѣ, и проа. и
 паки, мы же, не ддухъ/ мирскѣи прѣахомъ, но дхъ иже шт Бга. да вѣмы иже шт Бга
 дароуемаа на, иже и глёмъ, что же и себе пол'зю, или моего штиа стго хвалаше. всако
 ничтоже, ни какоже и ш прочиухъ стыхъ. иже вышерённый рѣхъ. шнѣхъ оубо ничтоже слово
 пользова. слышателя к ревности възвиго, и ко шнѣ въперѣ подобно. сице и ш стём рѣхъ
 Симеонѣ, и глати не престану, ноужѣи же ми належаши, и не хота глшо. и ш на самѣи
 недостоныхъ. ибо многи невѣрие глшошнхъ на пакоѣ слышашѣи. невозможнш быти комоу,
 таковыа добродѣтели. ни же дѣлаы во иже шт стѣи великѣи шцѣ прѣити дѣланѣа. ниже тѣ
 дарованиемъ // сподобити са. поноуждае ма, и не хоташа глати, иже глати не хотѣ,
 ни гдѣ же. и нарицати во истинѣ Бга члколюбца. да иже таковаа глшоаа, ленивыа и
 оунылыа посрамлю. трѣди са блжёныи и стѣи шцѣи ншѣ Симеонѣ. яко многиа шт
 древнѣихъ стѣи шцѣи превозыти. во скорбѣи и искшённѣихъ телеснѣи претрѣпѣвша. яко
 сподобити са многи иже во мчнчествѣ просиавши. си ради оубо прослави са шт Бга, и
 быѣ бесшрѣтнѣи и стѣи. Приемъ в себѣ всего яко рещи оутешителя. и тогда иже вѣчно
 шцѣи шнд наслѣдие дароуе. сице и мене недостоного раба своего. аха безшрднѣи и тоуне
 исполни. кѣи бо шт ва рци ми не яко рѣи соделавъ. иже шт шного съделанаа и рѣннаа
 разоумѣти возможѣе добрѣ.//преже бо всѣ се написа яко въ чинѣ оучитѣства. сице, рекъ,
 брате. се оубо глѣтъ съвршённое штшество иже шт мира. еже всачески свою волю
 оумрѣтвити. ш блжёного глса, паче же дша иже сице быти сподобльшаа са. и шт мира
 до конца себе оумрѣтвившаа. ко си и сицевымъ вѣка глѣтъ Хс, вы нѣсте шт мира но шзъ
 избрахъ вы шт мира. прѣдѣте ко Шнѣ, и шзъ оупокою ва. Дроузи иже како во своихъ
 владахъ, яковы добры шествоующе оузратъ живо, никакоже, или како видѣтъ свѣѣ жизни
 вѣчныа. егѣ зратъ во иноу штсѣк'ше са мира и своимъ оумрѣше волѣ. ~ Иже оубо
 смирити себе и повиновати са. шзобити же и шбезчестити.//оуничжити са и оукорити.
 и яко единъ шт безвѣстнѣи и безоумнѣи и хоужбшѣи и пашѣи братеи не приемлетъ быти. но
 ни же прешвидѣти са шт всакого члѣка. и яко единъ шт непотребнѣи и просащѣи. По
 стогна градскѣихъ, и распутиухъ вѣменаа себе, како рци ми оумрѣтвит са своимъ
 волѣ. сия бо не точно ко испытанѣю искжсоу, но и ко шчишенѣю дшѣи ншѣи наводима соуть.
 Шы же сио претрѣпѣти не хоше. но живеть в на, еже не хотѣти си пострадади. еже еѣ
 земное моудрование и плотское како мрѣтви боуде. никако же, аще не мрѣтви мировѣи
 иже въ мире боуде, како не бывше ради Бга мрѣтви. живѣ иже ш Хсѣ сокровеннѣи животъ.
 Како// якоже стѣи рѣ Симеонѣ, оузри Бга живоуща в на яко свѣтъ. никако же братѣе да
 никто же прѣшвааетъ ва. но боуи есте на земли блжнаго Симеона. и безчѣстѣи и стѣдѣ
 и деланѣю его возревновавъ. оуподобиши са Хсѣ Бгѣ. пострадади и са своѣ ради спсѣна,
 ако шнѣ тебе ради. нарицахъ дбо его якоже слышиши бесѣдоую са, прельшена, ядъцоу и
 винопѣцоу, глхъ во вѣсы имать. и паки се члѣкъ ядъца и винопѣца. дрѣга/ грѣшникомъ и
 мытарѣ. Сиа и шцѣи ншѣ блжёныи глшо Симеонѣ, ш на паче же ради на. Слыша, съ симѣи
 слышиши паки яко оубѣцоу и злодѣа свазанна влекома Га, и яко единаго шт послѣнѣши
 прѣстоаща Пилатовѣ. заоушение при//емлюща шт раба. во темницѣи вѣметаема. и шт
 темница изводима. шт воинъ жезлы вѣема. народоу шт Пилата предаема. поимѣте его
 рекша вы и распнѣте. Разоумѣе оубо каковъ вѣ, прѣда са с нимъ. иже превышши всѣ
 нѣсѣи и вса съдрѣжаща роукою своею. гонима, изгонима. зѣмоу трѣпаща. заоушаема.

посмиаема. во преторъ в'водима. иже все твари и самѣ серафимѣ не видимаго. свазеаема стол'поу привазеаема. четьредесать съврѣшеннѣ приемлюща ранѣ, смъртны явлающина штевѣтъ. Таже что. въ баграницоу червенѣ пороуганно шдѣанѣ. по глѣбѣ, оударяемѣ. и кто еѣ оударивѣ та въпрашае тръниемѣ/вѣн'чаваемѣ. покланаетъ же и пороугаетъ, и еѣ оударе та вопрошаемѣ. шплеваемѣ. и рѣгателнѣ, слыша се црѣ ѿоудескѣ. шблачиѣ паки во своа шдѣанїа. за выа оужемѣ сваздеаема. на смъртъ ведома. и таковѣ свои крѣтъ задѣема. и того зра водроужаема. и единаго шт дрѣго и оучникѣ шоставлена. по сихѣ же паки съвлачима на крѣтъ возвижена. роукама и ногама шт воинѣ пригвожденна. и висети шоставлена. желчи напааема. копїе прободена. шт разбѣника хѣдима. посмиваема и слышаща. разарама. и црѣвъ и трема днѣми съзидаа, сїси са самѣ и снїди съ крѣта. и лбие, аще снѣ естѣ Божїи, да снїдетъ ннѣ со крѣта и вѣроуемѣ во нь. и сице тако/ваа вса пострадавѣ. блгодараше и молаше са ш оубивающїи его. и дшѣ в рѣцѣ предавша шца своего.~

Не довлать ли ти сїа вса въ поражаение брате. та и съ стѣдо сїа пострадавшѣ всакї ради дѣлѣ. како съпрославиши емѣ. иже бо рече постыди са мене и мой словесѣ, постыдоу са егѣ и азѣ прѣ шцѣмѣ моимѣ иже еѣ на нѣсѣ. сего ради и Павелъ рѣ, аще състражѣ, и съпрославї са, аще ли же страданїа его иаже претрѣпѣ на ради непостыди са подражавше, ниже постраждемѣ иакоже ш пострада. блгоавленно иако ниже славѣ его съпричастнїци боудѣ. не бо дѣлѣ, но словѣ тѣмко есмы сице имоуше вѣроу, дѣлѣ же ни. тѣмѣ же и мрѣта еѣ вѣра нша. сего ра оубо глїю, и // глѣти не престаноу, иако страсте Хѣвѣмѣ покаанїе и послушаниемѣ, не возревнуемѣ. и смърти его причастнїци не бѣде. иако выше тонкочастнѣ шбравїхомѣ. ниже дхѣовнаго его воскрѣниа съпричастнїци бѣде. ниже дхѣ стѣи приемѣмѣ. ра бо стѣго дхѣа, воскрѣние всѣмѣ бываеѣ. и не глїю еже по скончанїи телесе воскрѣние, востроубить бо тога англѣ и мрѣтваа телеса воскрѣндѣтъ. но еже всѣда бывающее мрѣтвѣ дшѣа дхѣовнѣ. дхѣовное порождение и воскрѣние. иаже иже единаго оумершешоу, и воскрѣшоу. и ради всѣ и въ всѣ иже достѣнѣ пожившї ставшомѣ, и со оумершннн емоу. Таковыѣ же прѣложениемѣ и вѣрою дшѣвною воставшоу. даю са стѣи // его дхѣомѣ. подающї тѣ штсудоу, и еше видѣти црѣтвие нѣное, еже боуди всѣмѣ намѣ оулоучити. блгѣтїю Гл ншего Іс Хл, бмоу же подобаетъ всака слава, въ вѣки веко ами:~

БЕЛЕЖКИ

¹ „За четенето“ е глава 11 от Синаитовата подборка „За безмълвието и молитвата“ в 15 глави. Преводът на словата от преп. Григорий Синаит е на неговият близък ученик преп. Теодосий Търновски (†27 ноември 1363). Те са в състава на книгата Добротолубие 1793, 1990. Вж. текста: Кенанов 2014: 151. Вж. Кенанов 1997: 108-117. Срв.: Скарпа 2012: 45-52; Скарпа 2012-а: 273-282.

² Датировката е на Вл. Ал. Мошин. Руска национална библиотека (РНБ) – Санкт Петербург, сб. на Ал. Ф. Гилфердинг, Сборник № 35 и Сборник № 47. Вж. Христова 2009, 121-132. Прежедат се и молитви на св. Симеон Нови Богослов, които се четат в Чина на на изповеданието и причащението. – Вж. Кенанов 1997: 119-134; Матеич 1982: 17; Симеон Нови Богослов 1917, 1993: 250-252.

³ РНБ 47, л.399б: вѣккѣ члѣкѣ.

⁴ РНБ 47: штрекын с.

⁵ Българският преводач е дал пълен превод на извънредно важното слово за постоянната молитва на ума. За авторството и съдържателните проблеми подробно вж.: Дунаев 1999, Сидоров 1995; вж. и Кенанов 2005-а: 71-75. Препечатка: Кенанов 2002: 249-254.

⁶ Христова 2009: 122. На л. 1906-241а са поместени текстове на Никита Ститат – Въпрос за отричането *иже въ лирѣ и главы дѣлателны* - в 3 сътнициз - л.1916, 211а, 2316. Вж. още Стояновиѣ 1903, 1982: 257; Сборник, № 454, писан от йеромонах Михаилo в Света гора, 1682 г., вж. и ръкописи № 426, 437 и 439 от XV в., 431 от XV-XVI в.

⁷ Тази група слова вж.: Сборник 672, л.220а-2356. – В: Своден каталог: 48.

⁸ В някои преписи словото е 22-о по ред. Такава подборка преписва Пахомий Логотет. РГБ 180, л. 76а-826. Вж. Кенанов 2010: 71-149. Препечатка: Кенанов 2014: 288-296. Вж.: РГБ 181; РГБ 184; РГБ 185.

⁹ БЛАН 72. Вж. Добрянский 1882: 92-93; Каткуте 2005: 161; Кенанов 2004: 176-193. Препечатка: Кенанов 2007: 111-112. Същата подредба: РГБ 183, л. 205 и сл.; РГБ 182. Вж.: Прохоров 1974: 317-324; Прохоров 1999: 44-58; Кенанов 2005: 95-103. Препечатка: Кенанов 2007: 190-197.

¹⁰ РГБ 181, л. 2536: *прѣвѣнаго*.

¹¹ РГБ.181, л.2536: *игѣмина вышѣ монастыр оградѣ стѣга Маманта слѣ*.

¹² Вж. Кенанов 2012: 140-141. Препечатка: Кенанов 2014: 31-32; Кенанов 2010-а: 12.

¹³ „Игуменът и презвитерът от обителта „Св. Мамант” настоява за извънредно важно, но трудно изпълнимо изискване в християнския образ на живот – житията на светиите не само да се четат, но и да следват на дело. През „Златния век” на цар Симеон Велики този принцип се споделя в „Слово некоего калугера о четении книг” от Презвитер Григорий Мних. Под въздействието на четените духовни книги св. Димитрий Ростовски и св. Паисий Величковски променят образа си на живот. – Вж. Кенанов 1997: 9 и 202-203.

¹⁴ Духовният наставник (старец) на Симеон Нови Богослов е негов съименник: Симеон Студит Благоговейни. Той е бил пример за живот, отдаден на Бога, но са го наричали неразумен, луд (л. 1056: *воуи*). Благодарният ученик припомня - за св. Йоан Кръстител също са говорили, че има бяс (Лук. 7: 33); така са хулели и Самия Иисус Христос (Йоан. 8: 48), и са добавяли още за Сина Човечески, че е „човек многоядец и винопиец, приятел на митаря и грешници” (Лук.7:34). Изреждат се и другите поругания над Него. Вж. Приложение – Слово 3. Срв. хулите за благоговейния старец от студийските монаси, изречени пред неговия ученик: „Что ты напрасно трудишься, поступая безрассудно, следуешь за этим насмешником и обманщиком, суетно и без пользы ожидая прозреть? Да в наше время это невозможно!...” Кривошеин 1995: 18.

¹⁵ На л. 122а встрани думата *дланѣ* пояснява *шжпоу: штврѣрѣзоухѣ дланѣ рѣкы мое*. Срв.: *штврѣрѣзоухѣ шжпж рѣкы мое*. РГБ 183, л.283а. РГБ 181, л. 228б: *штврѣрѣзоухѣ дланѣ рѣкы мое*.

¹⁶ Откъс от тази част на словото се привежда като тълкувание към степен 27 на книгата „Небесна Лествица” от преп. Йоан Лествичник. Вж. – Кенанов 2013: 68-70.

¹⁷ Главизните съвпадат с РНБ 35, така е и в РГБ 181. В РГБ 180 няма номерация на главизните, но текстът им продължава от л. 98а: *Дшѣ тако шт мртѣвѣ въставши себѣ извѣстнѣише зрѣть какоже шт сна въставши видѣть себѣ. и тѣ въскрѣсившаго Бѣ познаваеть... Край: ико іѣ же всѣда взираан чювьственное сѣнце зрѣнїю издѣнїенїе пострадаѣ и прочее къ томѣ сицевыи не може взирати ино нѣкое вїльнѣ тѣчїю пакы сѣнце єдино сице иже всѣда слѣо и смыслѣо къ раздѣнонѣ сѣнцѣ взираан и праведнѣнонѣ издѣнїенїе страждѣтъ зинныи видѣнїенїе. ктоиѣ во не можетъ таковыи мечтати с въ ина нѣкка зѣннаа тѣчїю пакы Бѣ єдиногѣ. раздѣнаго сѣнца* (л. 103б). Така е в РГБ 182 (л. 1006-108а), където горната крайна главизна е под № 49.

¹⁸ Вж. Гайдук 1996; Зноско 1993; Флоря 1996.

¹⁹ Вж. Добрянский 1882: 93. Дякон Атанасий Селецки от Супрасълския манастир заявява: „Утверди, Господи у веры стояти, а от Востока к Западу не отступати”. Вж. Кенанов 1999: 243, 139-142.

²⁰ БЛАН 261. Вж. Добрянский 1882: 439; Кенанов 2004: 186-188. Препечатка: Кенанов 2007: 112-114.

²¹ Кенанов 1989: 96-109. Препечатка: Кенанов 2007: 138-153. Добротолюбие 1793, 1990: т.1. л. 43а-75а. Опис 1986: 256-258. Ταχιάος 1964: 103-106. – Иконому 2001: 158-175.

²² Текстът в скобите е по РГБ.180, л.126-13а.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

БЛАН 72: Библиотека на Литовската академия на науките (БЛАН) – Вилнюс, ф. 19, № 72, Слова на Симеон Нови Богослов, XV в.

БЛАН 261: БЛАН – Вилнюс, ф. 19, № 261, Сборник, XVI и XVII в.

Добротолюбие 1793, 1990: Добротолюбіє, М., 1793, фототипно: „Roza Vinturilor”, Bucharest, 1990.

РГБ 180: Российская государственная библиотека (РГБ) – Москва, Библиотека на Свято-Троицката Сергиева Лавра – ф.304.І, Слова на Симеон Нови Богослов и авва Доротей, № 180, 1445 г., автограф на Пахомий Логотет (Серб).

РГБ 181: РГБ-Москва, ф.304.І, Слова на авва Доротей и Симеон Нови Богослов, № 181, XV в.

РГБ 182: РГБ – Москва, ф.304.І, Книга на св. Симеон Нови Богослов, № 182, XVI в.

РГБ 183: РГБ – Москва, ф.304.І, Лествица, № 183 от XIV–XV в. със слова на Симеон Нови Богослов, л. 205 и сл.

РГБ 184: РГБ – Москва, ф.304.І, Лествица, № 184 от XV в. със слова на Петър Дамаскин и Симеон Нови Богослов.

РГБ 185: РГБ – Москва, ф.304.І, Лествица № 185 от 1425 г. със слова на авва Доротей, Исаак Сирин, Симеон Нови Богослов, Петър Дамаскин.

РНБ 35: Руска национална библиотека (РНБ) – Санкт Петербург, сб. на Ал. Ф. Гилфердинг, Сборник № 35, XIV в.

РНБ 47: Руска национална библиотека (РНБ) – Санкт Петербург, сб. на Ал. Ф. Гилфердинг, Сборник № 47, XIV в.

Сборник 672: Народна библиотека „Св.св. Кирил и Методий” (НБКМ) – София, Сборник монашески, № 672, XIV в. – втора половина.

Гайдук 1996: Гайдук, Н. Бресткая уния 1596 г. Минск.

Добрянский 1882: Добрянский, Ф. Описание рукописей Виленской публичной библиотеки, церковно-славянских и русских. Вильна.

Дунаев 1999: Путь к свяшенному безмолвию. Малоизвестные творения святых отцов-исихастов. Сост.: А. Г. Дунаев. Москва.

Зноско 1993: Прот. Константин Зноско. Исторический очерк церковний Унии, ее происхождение и характер. Минск.

Иконому 2001: Иконому, Ел. Бил ли е йеромонах Спиридон Габровски исихаст? – В: Международна конференция „Византийското културно наследство и Балканите”, 6–8 септември 2001 г. Пловдив. Сборник доклади, 158-175.

Каткуте 2005: Каткуте, А. Новые переводы Афоно-Търновской школы в Вильнюсских рукописях. – В: Теодосиеви четения. 640 години от успението на преп. Теодосий Търновски. 27 ноември 2003 г., Велико Търново, 159-163.

Кенанов 1989: Кенанов, Д. Преводаческата школа на св. Паисий Величковски: търсене на истинните славянски книги. – Palaeobulgarica/Старобългаристика, С., 1989, №1, 96-109.

Кенанов 1997: Кенанов, Д. Метафрастика. Симеон Метафраст и православната славянска агиография. Издат. „ПИК“, Велико Търново.

Кенанов 1999: Кенанов, Д. Евтимиева метафрастика. Път и мисия във времето. ИК „ЖАНЕТ-45“, Издат. „ПИК“, Пловдив – Велико Търново.

Кенанов 2002: Кенанов, Д. Славянска метафрастика (с приложение на жития за св. Сава Сръбски), ИК “ЖАНЕТ 45”, Изд. “ПИК”, Пловдив – Велико Търново.

Кенанов 2004: Кенанов, Д. Исихасткото книжовно наследство във Вилнюските ръкописни сбирки. – В: Сборник в чест на проф. д.ф.н. Георги Данчев. Материали от Международна научна конференция, Велико Търново, 13–14 декември 2002 г. Велико Търново, 176-193.

Кенанов 2005: Кенанов, Д. Памво Калоферски – следовник на Величковската книжовна школа. – В: Теодосиеви четения..., 95-103.

Кенанов 2005-а: Кенанов, Д. Преп. Йоан Лествичник, преп. Симеон Нови Богослов и агиологията на св. Евтимий, Патриарх Търновски (Текстологически бележки) – В: Международна конференция в чест на проф. д-р Тотю Коев, УИ, Велико Търново, 71-75.

Кенанов 2007: Кенанов, Д. Българистични простори. ИК „ЖАНЕТ-45“, Изд. „ПИК“, Пловдив – Велико Търново.

Кенанов 2010: Кенанов, Д. Пахомий Логотет и Григорий Цамблак. Слово за препод. отци в Сирна Събота [Текст на първичната редакция по автограф на Пахомий Логотет, вторична редакция по старопечатния „Сборник“]. – В: Търновски писмена. Алманах за Търновската книжовна школа. 3/2010, 3-4, 71-149.

Кенанов 2010-а. Кенанов, Д. Крилатият въздухоходец Теодосий Търновски. УИ, Издат. „ПИК, Велико Търново.

Кенанов 2012: Кенанов, Д. Първообразът на Симеоновия „Златоструй“ в ръкописната традиция. – В: Старобългарската ръкописна книга – съдба и мисия. В памет на проф. Куйо М. Куев по случай 100-годишнината от рождението му. УИ, Велико Търново, 140-141.

Кенанов 2013. Кенанов, Д., Н. Гавазова. Небето на безмълвието. Книгата „Лествица“ от св. Йоан Синайски и нейният старобългарски превод. УИ, Велико Търново.

Кенанов 2014: Кенанов, Д. Страници от книжовното наследство. Издат. „ЖАНЕТ 45“, Пловдив.

Кривошеин 1995: Архиеп. Василий (Кривошеин). Преподобный Симеон Новый Богослов (949–1022). Москва.

Матеич 1982: Матеич, Пр. Българският химнописец Ефрем от XIV век. София.

Опис 1986: Опис ћирилских рукописа Народне библиотеке Србије. Књ. 1. Съст.: Л. Щавлянин-Джорджевич, М. Грозданович-Паич, Л. Цернич. Београд.

Прохоров 1974: Прохоров, Г. М. Келейная исихастская литература (Иоанн Лествичник, Авва Дорофей, Исаак Сирий, Симеон Новый Богослов, Григорий Синаит) в Библиотеке Троице-Сергиевой лавры с XIV по XVII в. – В: Труды Отдела древнерусской литературы. Т. 28. Ленинград, 317-324.

Прохоров 1999: Прохоров, Г. М. Келейная исихастская литература (Иоанн Лествичник, Авва Дорофей, Исаак Сирий, Симеон Новый Богослов, Григорий Синаит) в Библиотеке Кирилло-Белозерского монастыря с XIV по XVII в. – В: Монастырская культура. Восток и Запад, СПб., 44-58.

Своден каталог: Български ръкописи от XI до XVIII в. Своден каталог. Т. 1. София, с. 48.

Сидоров 1995: Сидоров, А. Тратат „Метод священной молитвы и внимания” и его место в традиции исихазма. – В: Символ, декабрь 1995, №34, Париж, 191-224.

Симеон Нови Богослов 1917, 1993: Преп. Симеон Нови Богослов. Творения. Т. 3. Божественные гимны, Сергиев Посад, 1917, Москва, 1993, 250-252.

Скарпа 2012: Скарпа, М. Аскетико-монашеские сборники XIV в.: содержание и среда составления. – Palaeobulgaria/Старобългаристика, С., 2012, №2, 45-52.

Скарпа 2012-а: Скарпа, М. Монашеското образование на Патриарх Евтимий в манастира Кефаларево. – Старобългарска литература, т. 45-46, С., 2012, 273-282.

Стојановић 1903, 1982: Стојановић, Јь. Каталог Народне библиотеке у Београду. IV. Рукописи и старе штампане књиге. Београд, 1903, 1982.

Флоря 1996: Бресткая уния 1596 г. и общественно-политическая борьба на Украине и в Белоруссии в конце XVI – начале XVII в. Ч. 1. Отв. ред.: Б.Н. Флоря. Москва.

Христова 2009: Христова, Б., В. Загребин, Г. Енин, Ел. Шварц. Славянски ръкописи от български произход в Руската национална библиотека – Санкт Петербург. София.

Ταχιάος 1964: Ταχιάος, Αντώνιος – Αιμίλιος Ν. Ο Παΐσιος Βελιτσκόφски. Thessaloniki.